

บทบาททางการ เมืองของหนังสือพิมพ์ไทยตั้งแต่การ เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475

ถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2

โดย

นางสาว พรภิรมณ์ เขี่ยมธรรม อ.บ.

001884

วิทยานิพนธ์นี้

เป็นส่วนประกอบการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนกวิชาประวัติศาสตร์

พ.ศ.2516

I16624397

The Political Role of Thai Newspapers
from the Revolution of 1932
to the End of the Second World War

By

Miss Ponpirom Iamtham

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts
Department of History
Graduate School
Chulalongkorn University.

1972

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ
คำนำ
รายการภาพประกอบ
บทนำ
บทที่ ๑

วิวัฒนาการและบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทยในระยะก่อน
การเปลี่ยนแปลงการปกครอง

๑.๑ หนังสือพิมพ์ภายใต้การดำเนินงานของชาวต่างประเทศ
ในรัชกาลที่ ๓ - ๔ หน้า ๔

๑.๒ หนังสือพิมพ์ที่ดำเนินงานโดย พระราชวงศ์
ในรัชกาลที่ ๔ และ ๕ หน้า ๘

๑.๓ หนังสือพิมพ์ของเอกชนปลายรัชกาลที่ ๕ และ
ในรัชกาลที่ ๖ หน้า ๑๓

๑.๔ บทบาทหนังสือพิมพ์ในการปูพื้นฐานทางความคิด
ประชาธิปไตย ในรัชกาลที่ ๗ ระยะก่อนการเปลี่ยนแปลง
การปกครอง หน้า ๒๘

บทที่ ๒

เหตุการณ์ทางการเมืองที่มีผลต่อหนังสือพิมพ์

๒.๑ ระยะเวลาเดียวหัวต่อทางการเมืองไทย

๒.๑.๑ การควบคุมหนังสือพิมพ์ในระยะหัวเดียวหัวต่อ หน้า ๔๕

๒.๑.๒ ความขัดแย้งในคณะราษฎรที่มีผลต่อหนังสือพิมพ์ หน้า ๕๓

๒.๑.๓ หนังสือพิมพ์และการต่อสู้ระหว่างกลุ่ม "หัวเก่า"
และ "หัวก้าวหน้า" ภายหลังกองการ

๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ หน้า ๖๒

๒.๒ ระเบียบอำนาจนิยมทางทหาร สมัยหลวงพิบูลสงคราม

- ๒.๒.๑ การควบคุมหนังสือพิมพ์สมัยรัฐบาล
หลวงพิบูลสงคราม หน้า ๗๓
- ๒.๒.๒ หนังสือพิมพ์กับการเรียกร้องดินแดน
อินโดจีน หน้า ๗๕
- ๒.๒.๓ ชี้นำจำกัดในการดำเนินงานของ
หนังสือพิมพ์ในภาวะสงคราม หน้า ๗๗
- ๒.๒.๔ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับ
หนังสือพิมพ์ในสมัยสงคราม หน้า ๘๐

๒.๓ ระเบียบรัฐบาลพลเรือนปลายสงครามมหาเอเชียบูรพา

- ๒.๓.๑ หนังสือพิมพ์ภายใต้รัฐบาลพลเรือนปลาย
สงครามมหาเอเชียบูรพา หน้า ๘๓

บทที่ ๓

บทบาทของหนังสือพิมพ์ในการเป็นสื่อกลางการติดต่อสื่อสาร

- ๓.๑ สื่อกลางการติดต่อจากรัฐบาลสู่ประชาชน
- ๓.๑.๑ เสนอข่าวทางการเมืองที่ประชาชน
ควรจะได้รู้ หน้า ๘๕
- ๓.๑.๒ การติดตามสอบถามและสัมภาษณ์
บุคคลในคณะรัฐบาล หน้า ๘๖
- ๓.๑.๓ การให้ความร่วมมือกับรัฐบาลใน
ยามจำเป็น หน้า ๘๘
- ๓.๒ สื่อกลางการติดต่อจากประชาชนไปสู่รัฐบาล
- ๓.๒.๑ การตีพิมพ์จดหมายหรือบทความที่
ประชาชนส่งมา หน้า ๘๖
- ๓.๒.๒ การเสนอข่าวความคองการและ
ความเดือดร้อนของประชาชน หน้า ๘๘

๓.๒.๓ การให้ข้อเสนอแนะในสิ่งที่เห็นว่าจะเป็น
ประโยชน์ต่อประชาชน หน้า ๑๐๐

๓.๓ สื่อกกลางการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเอกชนและ
กลุ่มชนต่าง ๆ รวมทั้งเรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง
ประเทศ หน้า ๑๐๒

บทที่ ๔

บทบาทของหนังสือพิมพ์ในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของ
รัฐบาล

๔.๑ การตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ราชการในระดับบุคคล หน้า ๑๑๑

๔.๒ การตรวจสอบการปฏิบัติงานระดับรัฐบาลโดยทั่วไป หน้า ๑๑๕

๔.๓ การคัดค้านการดำเนินงานของรัฐบาลในประเด็น
ที่สำคัญ หน้า ๑๒๑

๔.๔ การเสนอความเห็นต่อรัฐบาลให้ดำเนินงานในประเด็น
ที่จะเป็นประโยชน์แก่ประชาชน หน้า ๑๒๘

บทที่ ๕

บทบาทในการให้ความรู้ทางการเมือง

๕.๑ การลงข่าวการเมือง หน้า ๑๓๓

๕.๒ การเสนอบทความและสารคดีทางการเมืองซึ่งมุ่ง
ในทางความรู้

๕.๒.๑ บทความและสารคดีซึ่งให้ความรู้การเมือง
ทางทฤษฎี หน้า ๑๓๘

๕.๒.๒ บทความซึ่งให้ความรู้ทางการเมืองตาม
เหตุการณ์ทางการเมือง หน้า ๑๔๑

๕.๒.๓ บทความหรือสารคดีที่ให้ความรู้ทางการเมือง
ต่างประเทศ หน้า ๑๔๒

๕.๓ การเสนอหน้าและบทความทางการเมืองซึ่งมุ่งในทาง
เสนอความคิดเห็น หน้า ๑๔๓

บทสรุป

หน้า ๑๘๓

ภาคผนวก

บรรณานุกรม

ประวัติการศึกษา

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทยตั้งแต่การเปลี่ยนแปลง
การปกครอง พ.ศ.2475 ถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2
ชื่อ : นางสาว พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม
แผนกวิชา : ประวัติศาสตร์ สาขา ประวัติศาสตร์
ปีการศึกษา : 2516

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาว่า ในช่วงเวลาตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองถึงสิ้นสุดสงครามมหาเอเซียบูรพานั้น หนังสือพิมพ์ไทยมีบทบาทในทางการเมืองมากน้อยเพียงใด โดยการศึกษาในเชิงวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์ฉบับจริงในหอสมุดแห่งชาติและห้องสมุดส่วนตัวของเอกชนและศึกษาจากหนังสือเอกสารชั้นสอง (Secondary Books) และโดยการสัมภาษณ์นักหนังสือพิมพ์อาวุโส

การเสนองานวิจัยแบ่งออกเป็น 5 บทคือ

บทที่ 1 กล่าวถึงกำเนิดและวิวัฒนาการของหนังสือพิมพ์ไทย ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยการศึกษาจากแง่ของเจ้าของและผู้อ่านงาน เพื่อชี้ให้เห็นจุดมุ่งหมายและบทบาทของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับให้ชัดเจนขึ้น ผลการวิเคราะห์บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย สมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้ข้อสรุปว่า หนังสือพิมพ์ได้มีส่วนในการนำความคิดประชาธิปไตยมาเผยแพร่ก่อนหน้าทีคณะราษฎรจะเข้าทำการ เปลี่ยนแปลงการปกครองอย่างมีผล

บทที่ 2 ศึกษาถึงเหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญในช่วงเวลาที่กำหนด ในแง่ที่มีผลต่อหนังสือพิมพ์ โดยได้แบ่งช่วงเวลาดังกล่าวออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ ระยะอำนาจนิยมทางทหาร สมัยหลวงพิบูลสงคราม และสมัยรัฐบาลพลเรือนตามลำดับ ผลจากการวิเคราะห์ทำให้ได้ข้อสรุปว่า รัฐบาลทุกสมัยมีแนวโน้มในการควบคุมหนังสือพิมพ์อย่างเข้มงวดกวัดขั้นโดยตลอด และหนังสือพิมพ์ต้องดำเนินงานอย่างระมัดระวังท่ามกลางการต่อสู้ระหว่างผู้นิยมระบอบเก่าและผู้นิยมระบอบใหม่ แต่หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ก็ได้พยายามทำหน้าที่ของตนอย่างรับผิดชอบ

ตั้งแต่บทที่ ๓ ถึงบทที่ ๕ เป็นการวิเคราะห์บทบาทของหนังสือพิมพ์ในแง่ต่าง ๆ ตามการ
แบ่งประเภทของทฤษฎีสื่อสารมวลชน กล่าวคือ

บทที่ ๓ กล่าวถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์ไทยในฐานะที่เป็นสื่อกลางการติดต่อสื่อสาร ซึ่ง
ได้ขอสรุปว่าหนังสือพิมพ์ได้พยายามทำหน้าที่ดังกล่าวอย่างกว้างขวางและค่อนข้างเป็นกลาง ซึ่งมีผลใน
การสร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมทางการเมืองแก่ประชาชน อันจำเป็นต่อการพัฒนาสังคมประชาธิปไตย
อยู่ไม่น้อย

บทที่ ๔ กล่าวถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์ไทยในฐานะผู้ตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐบาล
ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ได้ความว่า ภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ได้แสดงให้เห็นถึงความพยายาม
และความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ประการนี้เป็นอย่างมาก แม้ส่วนใหญ่จะไม่ประสบความสำเร็จ
โดยตรง แต่ก็มีส่วนให้รัฐบาลต้องดำเนินการบริหารประเทศอย่างระมัดระวังมากขึ้น หนังสือพิมพ์จึงมี
หน้าที่ไม่ต่างจากผืนแผ่นดินของประชาชนนัก และเป็นสถาบันที่เผชิญหน้ากับรัฐบาลมาตลอด

บทที่ ๕ กล่าวถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์ในการให้ความรู้ทางการเมือง จากการศึกษาเนื้อหา
หาของหนังสือพิมพ์ได้ขอเท็จจริงว่าหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ได้ให้ความรู้ทางการเมืองอย่างกว้างขวางทั้ง
ทางด้านการเนนข่าวการเมืองชาวต่างประเทศและบทความสารคดีทางการเมืองต่าง ๆ ซึ่งคงมีผลต่อ
การพัฒนาประชาธิปไตยอย่างไม่ต้องสงสัย

กล่าวโดยสรุป หนังสือพิมพ์ในช่วงดังกล่าวมีบทบาททางการเมืองมากพอที่จะตั้งเป็นข้อ
สังเกตสนับสนุนสมมุติฐานที่ใดตั้งไว้ว่า โดยแท้จริงแล้วหนังสือพิมพ์เป็นปัจจัยในการพัฒนาการเมืองใน
ระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญปัจจัยหนึ่ง

Thesis Title : The Political Role of Thai Newspapers
from the Revolution of 1932 to the End
of the Second World War
Name : Miss Ponpirom Iamtham
Department : History Subject History
Academic Year : 1972

Abstract

This Thesis is an attempt to analyze the political role of Thai Newspapers between the revolution in 1932 and the end of the second World War in 1945. To this end, content analysis was used. The selected sources were old newspapers in the National Library and in a private library, secondary books available and interviews with elderly newspapermen.

This research work consists of 5 chapters.

Chapter 1 The Birth and the Development of Thai Newspapers before the June revolution in 1932. Emphasis is placed on their owners and journalists in order to understand their real purposes and roles. The conclusion of this chapter is that most of the newspapers had played their part effectively in spreading democratic knowledge long before the June revolution in 1932 took place.

Chapter 2 A study of the important political events in that period that had effects on the development of the newspapers. To make it clearer, the period was

divided into 3: the transitional period, the authoritarian regime and the civil government near the end of the war. The conclusion is that every government tended to control the newspapers so severely in the struggle between "the monarchists" and "the constitutionists" that the newspapers lacked the appropriate freedom to work. Any how, most of the newspapers showed their sense of responsibility at playing the role.

Chapter 3 Focus on the role of the newspapers as a channel of communications. The conclusion is that they showed an attempt at playing their role broadly and rather in the neutral way.

Chapter 4 Focus on the role of the newspapers as watchdogs of the government. The result of the analysis is that under various limitations. They showed their sense of responsibility. Although they did not achieve entire success, they partly influenced the government to govern the country more carefully.

Chapter 5 Focus on the role of the newspapers as a political educator. By means of content analysis, the author found that they tried to provide political knowledge as much as they could. Undoubtedly this activity was useful to political development.

In conclusion, the newspapers had a significant political role. This fact can be used to support the settled hypothesis - that newspapers are one of the important factors in the process of political development.

คำนำ

ในการเขียนวิทยานิพนธ์ภายใต้หัวข้อเรื่องนี้ เป็นเรื่องที่ทำใ้ยากลำบากอยู่พอสมควร โดยเหตุที่การศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ยังเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยจะมีผู้ใดคนความมาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเชิงประวัติศาสตร์ ดังนั้นผู้เขียนจึงไม่มีแบบอย่างในการศึกษามากนัก นอกจากจะต้องใช้ทฤษฎีทางสื่อสารมวลชนและทฤษฎีทางรัฐศาสตร์เข้าช่วยเพื่อที่จะวิเคราะห์ออกมาในเชิงประวัติศาสตร์ ความยากลำบากในการเขียนอีกประการหนึ่งคือการหาหลักฐานคือหนังสือพิมพ์ต้นฉบับในหอสมุดแห่งชาติมีเก็บไว้ไม่ครบถ้วน หนังสือพิมพ์ฉบับสำคัญ ๆ เช่น ประชาธิปไตย มีเฉพาะสมัยหลัง ๆ เท่านั้น หนังสือพิมพ์นิกร แทบไม่มีเลย แต่นับว่ายังโชคดีที่ได้หลักฐานเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์จากหอสมุดบ้านคุณเอก วิสกุล ซึ่งได้รวบรวมหนังสือพิมพ์ฉบับที่มีชาวสำคัญ ๆ ไว้มากพอสมควร จึงทำให้ผู้เขียนได้เชื่อว่าจะเป็นหลักฐานที่มากพอที่จะหาข้อสรุปโดยทั่ว ๆ ไปได้ แมว่าไม่สามารถจะครอบคลุมหนังสือพิมพ์ทั้งหมดได้

อย่างไรก็ดี วิทยานิพนธ์เล่มนี้คงจะไม่สมบูรณ์เลย ถ้าไม่ได้รับคำอธิบายอย่างกว้าง ๆ พอให้เห็นสภาพของหนังสือพิมพ์ในช่วงที่ทำการวิจัย จากนักหนังสือพิมพ์อาวุโสหลายท่าน คือ คุณสุภาศิริมานนท์ คุณมาโนช วุฑูทาศิย์ คุณสนธิ เจริญรัฐ คุณมาลี พันธุ์จินดา คุณเอก วิสกุล และอาจารย์สถิตย์ เสมานิล ซึ่งยังได้ช่วยตรวจแก้อรรถาธิบายในวิทยานิพนธ์บทแรก ๆ ให้ด้วย ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านไว้ในที่นี้

นอกจากนั้น บุคคลที่ผู้เขียนใคร่จะขอบพระคุณคือ อาจารย์ ดร.เกษม ศิริสัมพันธ์ ผู้ซึ่งให้การสนับสนุน คำแนะนำ และชี้ข้อบกพร่องในการเขียนครั้งนี้โดยตลอด และอาจารย์ ดร.สืบแสง พรหมบุญ ผู้ซึ่งกรุณาหักทวงแก้ไขสำนวนคำต่าง ๆ ด้วยความอุทิศสละและให้คำแนะนำในเรื่องทั่วไปตั้งแต่ต้นจนจบ ตลอดจนคุณวิฑูยากร เชียงกุล ผู้ซึ่งมีส่วนชี้แนวทางรวมทั้งตรวจแก้ภาษาและเนื้อหาโดยตลอด รวมทั้งบุคคลและสถาบันต่าง ๆ ที่ได้มีส่วนให้คำแนะนำและยืมหนังสืออาทิ เช่น กรมศิลปากร อาจารย์ปราโมทย์ นาคทรพร ศาสตราจารย์ ไพโรจน์ ชัยนาม คุณพงษ์ศักดิ์ พยัคฆ์ชัยพร คุณสุภาพันธ์ ลุนทรมณี ฯลฯ

รายการภาพประกอบ

ภาพประกอบภาพที่ ๑	หน้า ๓๒ ก.
ภาพประกอบภาพที่ ๒	หน้า ๕๖ ก.
ภาพประกอบภาพที่ ๓	หน้า ๔๘ ก.
ภาพประกอบภาพที่ ๔	หน้า ๕๗ ก.
ภาพประกอบภาพที่ ๕	หน้า ๑๓๐ ก.

บทนำ

ระบอบการปกครองสมัยใหม่ไม่ว่าจะเป็นประชาธิปไตยมากน้อยเพียงไร เป็นระบบที่ต้องคำนึงถึงความสำคัญของประชาชนมากกว่าระบอบการปกครองในอดีต เพราะประชาชนกำลังกลายเป็นสมาชิกของสังคมที่ตื่นตัวมากขึ้นทุกที แทนที่จะอยู่นิ่งเฉยและปล่อยให้ชนชั้นปกครองบริหารประเทศไปโดยลำพังเหมือนสมัยก่อน ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและรัฐบาลจึงเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยให้เกิดความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างกัน อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการปกครองและการพัฒนาการเมือง สถาบันที่เป็นสื่อกลางสร้างความสัมพันธ์ดังกล่าวได้ดียิ่งสถาบันหนึ่งคือ หนังสือพิมพ์ ดังจะเห็นได้จากขอบเขตและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ ซึ่ง เซมัวร์-เออร์ (Seymour - Ure) อธิบายไว้ในหนังสือ The Press

Politics and the Public ^{ดังนี้}

- ๑. หนังสือพิมพ์เป็นสื่อกลางการติดต่อระหว่างรัฐบาลและประชาชน มีหน้าที่แพร่ข่าวสารและความคิดเห็นของสองสถาบันคู่กันและกัน ซึ่งใหญ่กว่าอันใดเห็นว่ามีอะไรเกิดขึ้นบ้างในสังคมและรัฐบาลสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ในกรณีใดบาง
- ๒. หนังสือพิมพ์มีหน้าที่สร้างประชาธิปไตยโดยการแสดงข้อคิดเห็นต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ มีความเห็นเป็นของตนเองและมุ่งความสนใจไปยังเรื่องที่เหมาะสม

๓. หนังสือพิมพ์มีหน้าที่รักษา (Guardian) ผลประโยชน์ของประชาชน โดยการตรวจสอบพฤติกรรมของนักการเมืองให้กระทำหน้าที่ส่วนรวมอย่างแท้จริง มิฉะนั้นหนังสือพิมพ์จะใช้วิธีการเปิดโปงพฤติกรรมอันทุจริตของนักการเมือง โดยในขั้นต้นอาจเป็นการตั้งข้อสงสัยซึ่งจะก่อให้เกิดแรงกดดัน (Pressure) จากประชาชน อันอาจยุติการกระทำที่ทุจริตของนักการเมืองผู้นั้นได้ อาศัยอำนาจของหนังสือพิมพ์ในแง่นี้ หนังสือพิมพ์จึงมีความสามารถสร้างอิทธิพลต่อนักการเมืองได้ (๑)

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในประเทศด้อยพัฒนาซึ่งประชาชนขาดความสำนึกในการมีชาติ และไม่มีประสบการณ์ในการปกครองตนเองอยู่แล้ว หนังสือพิมพ์ยังเป็นสถาบันที่มีความสำคัญเป็นพิเศษ โดยอาจสรุปได้จากที่ แชรรม (Schramm) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ

Mass Media and National Development ดังนี้คือ

๑. Colin Seymour-Ure, The Press, Politics and the Public (London: New Fetter Lane, 1968) pp15-19.

ประการแรก หนังสือพิมพ์สามารถเป็นสะพานเชื่อมระหว่างสังคมเก่ากับสังคมใหม่
(Bridge the transition between traditional and modern society) ทำให้
ให้สถานที่ไกลเป็นใกล้ ขจัดความแยกตัวอยู่อย่างโดดเดี่ยว

ประการที่สอง หนังสือพิมพ์สามารถดึงความสนใจ (The Media can focus
attention) ของประชาชนใหม่มาอยู่ที่การพัฒนาประเทศไทย

ประการที่สาม หนังสือพิมพ์สามารถกระตุ้นประชาชนให้เกิดความ^{ทรอย่างแรงกล้า}ต้องการ (The Mass
Media can raise aspiration) ให้รักชีวิตดีกว่าเดิม เปลี่ยนทัศนคติ^{ที่}หลังจากการพัฒนา
เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ (๒)

หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ หนังสือพิมพ์ในประเทศด้อยพัฒนาเป็นตัวจักรสำคัญที่สามารถ
เชื่อทำให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในชาติ สร้างความมั่นใจ ความเชื่อมั่นในกลุ่มผู้นำ
และเป็นพลังให้ประเทศนั้น ๆ ก้าวไปสู่วิถีทางการเมืองแบบประชาธิปไตยได้เร็วขึ้น

หนังสือพิมพ์จะทำหน้าที่ใดมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับรูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่าง
ประชาชนและรัฐบาล หากรัฐบาลปกครองด้วยระบอบเผด็จการทหาร เสียงของประชาชนผ่านทาง
หนังสือพิมพ์ย่อมมีความหมายน้อย หนังสือพิมพ์มีโอกาสถูกบีบคั้นทางการเมืองได้มาก เพราะรัฐบาล
สามารถตัดสินใจทำอะไรลงไปก็ได้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงเสียงของประชาชนมากนัก ในทางตรงข้าม
หากรัฐบาลปกครองด้วยระบอบรัฐสภาและระบอบประชาธิปไตย หนังสือพิมพ์ย่อมมีเสรีภาพและอิทธิพล
มาก เพราะรัฐบาลยอมฟังเสียงประชาชน สำหรับในประเทศด้อยพัฒนามิใช่น้อยที่รัฐบาลเขาทำ
หน้าที่ดำเนินงานหนังสือพิมพ์เสียเอง โดยอ้างเสถียรภาพทางการเมืองและความจำเป็นอื่น ๆ
หรือมิฉะนั้นก็ให้การสนับสนุนหนังสือพิมพ์เพื่อให้เป็นปากเสียงของตน นอกจากนี้แล้วหนังสือพิมพ์
ในประเทศด้อยพัฒนายังมีข้อจำกัดอื่น ๆ อีกมากจนอาจกล่าวได้ว่า โครงสร้างทางสังคมของ
ประเทศด้อยพัฒนาไม่มีส่วนเกื้อหนุนให้หนังสือพิมพ์ได้รับความสนับสนุนจากประชาชนเพื่อเป็นอำนาจ
การต่อรองกับรัฐบาลเหมือนอย่างในประเทศทางตะวันตกที่มีการพัฒนาทางการเมืองมากแล้วแต่
อย่างไรก็ดี ความสำคัญของสถาบันหนังสือพิมพ์ในประเทศด้อยพัฒนาจึงมักถูกมองข้าม อันอาจมีสาเหตุ
ดังต่อไปนี้คือ

-บทบาทของหนังสือพิมพ์เป็นเรื่องที่ขยากและมองไม่เห็นชัด โดยเฉพาะในสังคมที่
ประชาชนยังได้รับการศึกษาไม่มากนัก

๒. Wilbur Schramm, Mass Media and National Development, (California: Stanford University Press, 1964,) Pp. 16.

-การต่อสู้ของหนังสือพิมพ์เพื่อประชาชนเป็นการต่อสู้ที่กระจัดกระจายไม่รวมเป็นกลุ่มก้อนและหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับมักตั้งอยู่ไม่ไค่นาน จึงขาดพลังในการต่อสู้

-อาจเป็นเพราะในประเทศนั้น ๆ หนังสือพิมพ์มักไม่ค่อยมีคุณภาพ จึงทำให้ประชาชนไม่สู้ศรัทธาในสถาบันหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์ในประเทศไทยก็มีลักษณะโดยทั่วไปคล้ายกับประเทศกึ่งพัฒนาอื่น ๆ แต่เพื่อเป็นการศึกษาบทบาทของหนังสือพิมพ์ไทยโดยละเอียด ผู้เขียนได้แบ่งออกเป็นหัวข้อต่อไปนี้

๑. เป็นสื่อกลางการติดต่อระหว่างรัฐบาลและประชาชน (Channel of Communications) ตามหน้าที่ดังกล่าว หนังสือพิมพ์จะเป็นผู้ติดตามเหตุการณ์ เสนอข่าวสาร ที่คณะทางการเมือง เพื่อให้ผู้อ่านได้ขอมูลในการตัดสินใจอย่างเพียงพอ เกี่ยวกับการดำเนินนโยบายของรัฐบาลหรือนักการเมือง ในขณะที่ด้วยกันประชาชนก็เสนอความคิดเห็นของตนเองเกี่ยวกับการเมืองไปสู่รัฐบาลผ่านทางหนังสือพิมพ์

ในฐานะที่หนังสือพิมพ์เป็นผู้กระทำหน้าที่ดังกล่าว หนังสือพิมพ์ตามทฤษฎีควรจะพยายามวางตัวเป็นกลาง (Neutral) ใ้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ในการเสนอใจ ๆ เพราะความหมายของ "ขาว" นั้น นอกจากจะหมายถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นแล้ว ยังหมายถึงเรื่องราวที่บรรณาธิการเป็นผู้ตัดสินใจเลือกมาลงด้วยโดยพิจารณาจาก

๑. เนื้อที่หน้ากระดาษ (Space)

๒. ค่านิยมของบรรณาธิการเอง (value of the editor) ในการพิจารณาความสำคัญของเรื่องใด ๆ

การพิจารณาว่าหนังสือพิมพ์ฉบับใดวางตัวเป็นกลางได้มากน้อยเพียงใดเป็นเรื่องที่พิจารณาได้ยาก แต่พอจะดูได้จาก ความสนใจในการเลือกหรือละเว้นเรื่องราวใด ๆ ของบรรณาธิการว่าจะพยายามโน้มน้าวหรือสร้างอิทธิพลต่อความคิดเห็นผู้อ่านให้โน้มเอียงไปในทางใดเป็นพิเศษหรือไม่

๒. บทบาทในการตรวจการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาล (Watchdog of the government) เนื่องจากเป็นการยากที่จะจำกัดให้หนังสือพิมพ์เป็นเพียงสื่อกลางติดต่อระหว่างรัฐบาลและประชาชน ทำให้เกิดความคึกคอกไปว่า หนังสือพิมพ์ไม่ควรเป็นสื่อกลางถ่ายทอดความคิดเห็นของรัฐบาลและประชาชนเท่านั้น เซมว-เออร์ ไกลลาวไว้ว่า หนังสือพิมพ์ควรต้องวางตัวเป็นผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชนที่มึความเห็นเป็นของตนเอง และมุ่งความสนใจไปยังเรื่อง

ราวที่เขาเห็นว่าเหมาะสม^(๓) ซึ่งมีความหมายกว้าง ๆ ว่า นอกจากหน้าที่ประการแรกดังกล่าว
 มาแล้ว หนังสือพิมพ์ควรจะติดตามและรับผิดชอบต่อผู้อ่านควย เช่นหนังสือพิมพ์ไม่เพียงแต่เสนอ
 ข่าวเกี่ยวกับการเลือกตั้งแล้วเสร็จสิ้นไปตามหน้าที่ประการแรก หนังสือพิมพ์ควรทำหน้าที่ต่อมา
 คือติดตามสอดส่องพฤติกรรมของผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งว่าใครกระทำหน้าที่อย่างสุจริตตามนโยบาย
 ที่แถลงไว้หรือไม่ควย อาศัยอำนาจหนังสือพิมพ์ดังกล่าว สถาบันหนังสือพิมพ์จึงเป็นสถาบันที่มีอิทธิ
 พลต่อรัฐบาลสถาบันหนึ่ง ซึ่งมีผู้จัดสถาบันหนังสือพิมพ์ไว้เป็นหนึ่งในสถาบันทางการเมืองอันค้ำ
 ที่ ๔ รองจาก รัฐสภาผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ รัฐบาลผู้ใช้อำนาจบริหาร และศาลผู้ใช้อำนาจตุลาการ (๔)

๓. บทบาทในการให้ความรู้ทางการเมือง (Political educator) อี ลอยด์ ซัมเมอร์โอด (E. Lloyd Sommerald) โคลงกล่าวไว้ในหนังสือชื่อ The Press in -
Developing Countries เกี่ยวกับความสำคัญของหนังสือพิมพ์ในประเด็นว่า การให้ความรู้
 ทางการเมืองของหนังสือพิมพ์เป็นการให้การศึกษากับบุคคลที่ไม่ได้เล่าเรียนในโรงเรียน
 (unschool people) ควบคู่กันมาที่จะกระตุ้นบุคคลเหล่านั้นให้ยอมรับการเปลี่ยนแปลง
 และปรับตนเองให้เข้ากับระเบียบและวิธีใหม่ ๆ ละทิ้งจารีตธรรมเนียมเก่า ๆ ซึ่งขัดต่อการพัฒนา
 ประชาธิปไตย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จำเป็นสำหรับประเทศด้อยพัฒนาและเพิ่งนำประชาธิปไตยมาทดลองใช้
 ประชาชนต้องทำความเข้าใจและปรับตนเองให้เข้ากับการปกครองใหม่ การจะพิสูจน์ผลการปฏิบัติ
 หน้าที่ของหนังสือพิมพ์ในแง่นี้ว่าเป็นผลสำเร็จเพียงใดนั้นเป็นเรื่องยาก แต่อาจวัดได้จากปฏิกริยา
 ของประชาชนโดยทั่ว ๆ ไปในกรณีที่เกิดเหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญ ๆ หากประชาชนแสดง
 ปฏิกริยาทางการเมืองมาก เช่น จากการเขียนจดหมายแสดงความคิดเห็นมายังหนังสือพิมพ์ การเรียกร้อง
 สิทธิบางประการ เป็นต้น ย่อมแสดงว่าหนังสือพิมพ์มีส่วนช่วยกระตุ้นให้เกิดความเปลี่ยนแปลง
 ทางความคิดของพวกเขาแล้ว โดยพวกเขาได้เริ่มเรียนรู้ถึงอิทธิพลและหน้าที่ของเขาในฐานะสมาชิก
 ของสังคมประชาธิปไตย และในขณะเดียวกันได้แสดงให้เห็นว่า พวกเขาได้เริ่มผละจากทัศนคติเก่า ๆ
 ที่ยึดถือมาเป็นเวลานาน เช่นความคิดที่ว่า การเมืองเป็นเรื่องของ "เบื้องบน" เท่านั้น ทั้งนี้เพราะหนังสือ
 พิมพ์เป็นสถาบันเดียวที่สามารถให้ความรู้ทางการเมืองอย่างกว้างขวางและเข้าถึงประชาชนมากที่สุด

สมมุติฐานของผู้เขียนคือ หนังสือพิมพ์ไทยได้ทำหน้าที่ทั้ง ๓ ประการไม่มากนัก และเป็นที่
 ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งในการวางรากฐานประชาธิปไตยแก่ประชาชน โดยจะได้อธิเคราะห์ถึงบทบาท

๓. op. cit., Pp. 18

๔. เสนีย์ ปราโมช, ชุมนุมวรรณคดีการเมือง (พระนคร ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๑) หน้า ๑๓๗.

ทางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสิ้นสุดสงคราม
มหาเอเซียบรรพ จากการศึกษาทางทฤษฎีสื่อสารมวลชน และเหตุการณ์ทางการเมืองในช่วง
เวลานั้น เพื่อวินิจฉัยว่าหนังสือพิมพ์ไทยได้ทำหน้าที่ในฐานะฐานันท์ที่ ๔ อย่างดีแค่ไหน เพียง
ใดและมีสิ่งใด เป็นอุปสรรคไม่ไหหนังสือพิมพ์ได้ทำหน้าที่ของตนเท่าที่ควรจะเป็นบ้าง

แต่ก่อนที่จะกล่าวถึงการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าจำเป็นต้อง
สร้างรากฐานความเข้าใจเกี่ยวกับวิวัฒนาการของบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย
ในสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองเสียก่อน เป็นการศึกษาแบบเชิงเปรียบเทียบ เพื่อจะ
ได้เห็นบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทยในช่วงที่กำหนดไว้ในวิทยานิพนธ์ได้เด่นชัดขึ้น

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๑. เพื่อชี้ให้เห็นอำนาจและความสำคัญของหนังสือพิมพ์ต่อการพัฒนาทางการเมือง
โดยเฉพะอย่างยิ่งในสังคมที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะสถาบันหนังสือ
พิมพ์เป็นสถาบันเก่าแก่มีความต่อเนื่องกันสถาบันหนึ่งที่สามารถพิสูจน์ความเป็นประชาธิปไตย
ของรัฐบาลนั้น ๆ มากกว่าสถาบันใดเท่าที่ปรากฏมา

๒. เพื่อชี้ให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์เป็นเอกสารสำคัญที่ใดบันทึกเหตุการณ์ทาง
ประวัติศาสตร์แต่ละสมัยและอาจใช้เป็นหลักฐานที่สำคัญได้ แต่กระนั้นสถาบันหนังสือพิมพ์มัก
ถูกละเลยทุกครั้งที่มีการพูดถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ทั้งที่ข้อเท็จจริงที่ได้จากการศึกษา
หนังสือพิมพ์สามารถสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมและการดำเนินงานของรัฐบาลในทุกยุคทุกสมัย
จึงคาดว่าวิทยานิพนธ์นี้จะมีส่วนริเริ่มให้นักประวัติศาสตร์ได้มีการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงจากหนังสือ
พิมพ์บ้าง

๓. ช่วงเวลาที่กำหนดไว้เป็นวิทยานิพนธ์เหมาะสมมาก เพราะเป็นระยะเวลา
ที่มีการนำประชาธิปไตยเข้ามาทดลองใช้ สถาบันหนังสือพิมพ์เริ่มต้นตัวขณะเดียวกับมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองมาก
ดังนั้นจึงเป็นช่วงเวลาที่สามารถ เห็นบทบาททางการเมืองของหนังสือ
พิมพ์ได้ชัดมากช่วงหนึ่ง และนอกจากนั้นยังเห็นบรรยากาศทางการเมืองในช่วงเวลานั้นในแง่
หนังสือพิมพ์อีกด้วย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. มีผู้ที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับการหนังสือพิมพ์ ในชั้น "วิจัย" น้อยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทางงานประวัติศาสตร์แล้วไม่มีเลย จึงคาดว่าวิทยานิพนธ์นี้อาจเป็นประโยชน์ทั้งสาขาวิชาสื่อสารมวลชน ประวัติศาสตร์ และรัฐศาสตร์ และมีผลช่วยกระตุ้นให้มีบุคคลอื่น ๆ ใคคนควาต่อไป

๒. วิทยานิพนธ์หัวข้อนี้อาจเป็นตัวช่วยให้หนังสือพิมพ์ปัจจุบันได้สำนึกถึงอุดมคติและบทบาทความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ในอดีต เพื่อจะได้ตระหนักถึงหน้าที่อันแท้จริงของตนคือหน้าที่ในฐานะตัวแทนของประชาชนและผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชน และล้มเลิกพฤติกรรมที่โชหนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือหาผลประโยชน์ส่วนตัวนั้นเสีย

๓. วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะช่วยให้ผู้อ่านได้เห็นความสำคัญของหนังสือพิมพ์ในฐานะที่มีบทบาททางการเมืองยิ่งสถาบันหนึ่ง รวมทั้งอิทธิพลอันมหาศาลอันพึงมีของหนังสือพิมพ์ เพื่อจะได้ตระหนักว่า หากประชาชนรู้จักโชหนังสือพิมพ์อย่างถูกต้องแล้ว หนังสือพิมพ์จะเป็นสถาบันที่เป็นตัวแทนของมวลชนได้อย่างดีที่สุกมากกว่าสถาบันใดที่เคยมีมา แทนที่จะมีอคติและแยกตัวเองออกจากสถาบันหนังสือพิมพ์ โดยมีไคลวงรู้ว่าเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ยอมสะท้อนให้เห็นเสรีภาพของประชาชนในสังคมนั้น ๆ ควบเช่นกัน

วิธีดำเนินการค้นคว้าและวิจัย

ในชั้นแรกเป็นการศึกษาหาโครงเรื่องทั่ว ๆ ไป โดยการวิเคราะห์ทางคำนเอกสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมืองในระยะนั้น และขอเท็จจริงอย่างกว้าง ๆ จากการสัมภาษณ์นักหนังสือพิมพ์และนักวิชาการสาขาต่าง ๆ ทั้งรุ่นอดีตและปัจจุบัน เพื่อเขียนเป็นโครงร่างอย่างกว้าง ๆ

ในชั้นต่อมาเป็นคนควาหาขอมูลจากเอกสารต้นฉบับจริงของหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ ในสมัยนั้นอย่างละเอียด ขอมูลที่ได้จะถูกวิเคราะห์โดยโชทฤษฎีทางสื่อสารมวลชนและรัฐศาสตร์ประกอบกัน

ในชั้นลงมือเขียน มีการค้นคว้าเพิ่มเติมในส่วนที่บกพร่องและนำไปให้นักหนังสือพิมพ์อาวุโสบางท่านตรวจสอบขอเท็จจริงและการตีความหมายบางบทกอนนำเสนออาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย ทั้งนี้เพื่อให้ไคการตีความหมายของเหตุการณ์ไม่ผิดพลาดและขอสรุปที่ตรงขอเท็จจริง